ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ · ԹԻՒ 42 · ՆՈՅԵՄԲԵՐ 12 1852

Տարեկան գինն է 100 ղուռուշ ։
Վեցամսեայ » » 55 »
Մէկ ծանուցումը տողն 40 փարայ է ։
Երկու » մէկ ամիսը » 30 » »
Չորս » » » » 20 » »
Ստորագրութիւնները կանխիկ են ։
Ստորագրութիւնները ամէն ամսոյն 1 ին և 16 ին կը սկսին ։

ՄԱՍԻՍ

ԼՐԱԳԻՐ

ԱՕԳՈՒՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Դուրս երթալիք լրագիրներուն համար ծախքը առնողին վրայ է ։
Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ և իցէ գրութիւն, խմբագրին պիտի ուղղուի, և ասոնց համար ծախքը իրը կողին վրայ է ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ

Սրբազան Պատրիարքին Պալատ և անկէ Յունաց Նոր Բիւմիր Պատրիարքին այցելութեան երթալը ։ – Խաղերէն և հայերէն պարսաւագիրքերուն դէմ նոր տետրակ մը ։ – Ուղղութիւն և միանգամայն բողոք մը ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պաշտօնաթաղթութիւնք ։ – Բ · Դրան կողմէն բարեկամ տերութեանց խրկուած ծանուցագիրներ ։ – Հոլանդի վրայօք տեղեկութիւն ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԱՅԻՍ ։ Ծերակուտին գումարիլը ։ Նախագահ ընտրելն պատգամաւորները ։ – Ծերակուտին ըրած որոշումները կայսերութեան վրայ ։ – Հեռագրութեան փոփոխ ։ – Ցաւալի դէպք մը ։

ԱՆԳԼԻԱ ։ Խորհրդարանին բացուիլը ։ – Ուելլինկթոնի գուքին յուղարկաւորութեան ցուցակը ։ – Բալեթօրնիայէն և Օսդրալիայէն եկած սակաւն գումարը ։

ԻՏԱԼԻԱ ։ Սարտինիայի նոր պաշտօնականները ։ – Հռոմի վրայ լուրեր ։ – Էսթայի վերաբերեալ բարբառքը ։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ։ Ս · Բեդրպուրգի մէջ քօլէրայի դիպուածներ ։

ՀՈՒՏ ։ Թագաւորին հիւանդութիւնը ։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

Առեւտրական ։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Պարսն Տիւվալի աղիկները կամ յաղթանակ բարեկրթութեան ։

ԱՕԳՈՒՅԻՆ

Ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարք հայրը ամսոյս 7 ին Պալատ երթալով, ուր սուրբ Հրեշտակապետ եկեղեցւոյ տօնախմբութեան հանդէսը կատարեց 'ի հոգեզուարճ միխիթարութիւն ժողովրդեան տեղւոյն, կիրակի օրը ընկերութեամբ բազմաթիւ մեր բարձրեալ եկեղեցականաց և հրաւիրակ յոյն վարդապետաց և տեսչութեան ղնեւորներու՝ գնաց 'ի Ֆենէռ յունաց Նորընտիր Պատրիարքը շնորհաւորելու ։

Դերապատիւ Տ · Դերմանոս յունաց Պատրիարքը մեծ մարդասիրութիւն և պատուով ընդունեց մեր Սրբազան Պատրիարքը, որ մէկ ժամու չափ սիրով տեսուէ ետև, յունաց եկեղեցին մուտաղօթելու, ուր հոգեւորական երգերով ընդունուեցաւ, և ետքը նորէն նոյն հանդիսիւ դարձաւ Պալատ սուրբ Հրեշտակապետ եկեղեցին ։

Սրբազան հայրը երկուշաբթի օրը Դումբարու Հայոց Պատրիարքարանը վերադարձաւ ։

— Այս օրերս իտալերէն և հայերէն պարսաւագիրներուն հերոսը անունով հրատարակուած աշխարհաբառ նոր տետրակ մը կարդացինք արժանայարգ Պերպէտեան Աբեսիս վարժապետին ստորագրութեամբը ։

Այս տետրակը, որ ութսունվեցանոցն երեսէ կը բաղկանայ, ուշադրութեամբ կարդալու արժանի գործ մըն է, որուն մէջ արդէն հեղինակը ողջմտութեամբ կը հերքէ Հայատանեայց եկեղեցւոյ դէմ եղած անտեղի չարախօսութիւնները, և պատմական անժխտելի վկայութիւններով հակառակորդաց անտեղի կարծիքները և անիրաւութիւնները կը ցրէ ։ Մէկ խօսքով, այս գեղեցիկ տետրակը՝ որուն աւելի ընդարձակ չըլլալուն կը ցաւինք, սոսկ պաշտպանողական կերպով գրուած է · ողջամիտ ընթերցողը՝ ծայրէ 'ի ծայր այս տետրակ վէճերու մէջ հաղուստեսիլ խաղաղասէր հոգի մը կը գտնէ մէջը, որ անուղղակի կերպով՝ վերոյիշեալ պարսաւագիրքերը գրող Բրիստոսի պաշտօնեաներուն յանդիմանութիւն մըն է, որոնք աւետարանին մէջի « ուսարուք յինէն զի հեզ եմ և խոնարհ սրտիւ » խօսքերը միանակ կարդալու համար գրուած կը կարծեն ։

Կը ցանկայինք, որ քանի մը նշանաւոր հատուածներ յիշեալ տետրակէն քաղէինք, բայց լրագրոյս մէջ բաւական տեղ չունենալով, կը թողուինք, որ բարեսէր հասարակութիւնը ինքնին ծայրէ 'ի ծայր կարդալով՝ վկայէ մեր զբրուցածներուն ճշմարտութեանը, որ արդէն հեղինակին մեծ պատիւ կ'ընէ ։

Լրագրոյս 40 թուոյն մէջ Վ · Հ · Սկրտչեան Ռէվահիրձեանին մէկ նամակը հրատարակած ժամանակնիս, անոր վրայ տրուած տեղեկութեան 5 տողին մէջ՝ սխալմամբ 28 գրուած է փոխանակ 38 գրելու ։

Դարձեալ նոյն տեղեկութեան մէջ գրուած էր, թէ այն նամակը ապգային երէ-ելի վանքի մը գրպանը մէջ պահուած բնագրէն ամենայն հա-ապարմո-ութեամբ օրինակուած է ։

Հայադի կարծուած համբաւաւոր Պատուելի մը՝ մեր ապգային երէ-ելի վանք խօսքը մեկնել ուզելով, նստած եղած տեղը Պիւթագորեան լծուութիւն կը համբաւէ թէ Պեպէքի բողոքականաց դպրոցն է ։

Այս գուշակութիւնը ընող մարդուրէ Պատուելին խոնարհաբար կը ծանուցանենք, թէ իր այս նորաստեղծ մարգարէական հոգին, որ ինքը իւր քարոզած անսխալութեան ապրիւրէն առած կը կարծէ, մենք կ'արհամարհենք իբրեւ անտեղի սուութիւն, խաբէութիւն և ապգատեցութիւն ։

Մեր ապգային երէ-ելի վանք ըսածը՝ ոչ իր սիրելի Ռիզվիթներուն, Ֆրանչիսկեաններուն, Դոմինիկեաններուն, Պենեդիկտեաններուն, Վիէնայեաններուն և ուրիշ հաղարաւոր լատին կարգերու նուիրական վանքերէն է և ոչ Պեպէքի բողոքական ամերիկացւոց դպրոցն է, որուն ապգային վանք և մանաւանդ երեւելի վանք ըսելու համար՝ միանակ իր մարգարէական չարագուշակ հոգին ունենալու է, այլ բուն հայկական և լուսաւորչական երեւելի վանք մըն է իւր հարազատ նշանակութեամբը

Ուստի մեր չարամիտ մարգարէին ըրած անտեղի սուութիւնը դէմ հրապարակաւ բողոքելով, ընդհանուր արդարասէր ապգին անաչառ դատաստանին կը յանձնենք վճռել այսպիսի անարժան սուութիւններ տարածող անձին ինչ հոգւոյ և ինչ բարոյականի տէր ըլլալը ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Տրապիզոնի նախկին տումարակալ (տէֆթէրտար) Բայիֆ էֆէնտին Իչելի տեղակալ (գայմագամ) անուանեցաւ ։

Ընքուենական ախուռապն անուն Աբդիպէյը Մարաշի տեղակալ անուանեցաւ ։

Պօլսի տեղակալութիւնը արքունի դռնապաններէն (գաբուճի պաշի) Պահա պէյին տրուեցաւ ։

Պիղայի նախկին կառավարիչ Հասան Հայտար փաշային դրան գործակալութիւնը (գաբուքէթխիւտալը) Ֆայիզ էֆէնտիին յանձնուեցաւ ։

— Բարձրագոյն դուռը անցեալ ամսոյ մէջ հետեւեալ պաշտօնական ծանուցագիրները յուղարկեց բարեկամ տերութեանց դեսպաններուն ։

Կայսերական կառավարութիւնը մինչեւ հիմա շատ անգամ բարեկամ տերութեանց դեսպաններուն ապդարարութիւններ ըրած է կայսերութեան երկիրներուն մէջ չտփարանց գնով պատրաստ զանազան ղը բամներուն ապօրինաւորութեան վրայ ։

Անհակառակելի է, որ օտար տերութեանց դրամներուն շրջաբերութիւնը չի կրնար թող տրուիլ Բարձրագոյն Դրան երկիրներուն մէջ, բայց միայն իբրեւ վաճառք, և առուտուրի մէջ Օսմանեան դրամներէն զատ ուրիշ դրամ չի կրնար գործածուիլ։ Ուստի մէկը չի կրնար առուտուր ըրած ժամանակը՝ օտար տերութեանց դրամ առաջարկել։ Այս օրէնքը, ինչպէս յայտնի է, ուրիշ ամէն տերութեանց մէջ կը պահուի ։

Սակայն կը գտնուին այնպիսի վաճառականներ, որ կայսերութեան գաւառներուն մէջ տպրանք գնելու առնելին, բնակիչներուն տգիտութիւնը կը խաբեն և օտար տերութեանց վար դրամներ կուտան առնոց, բուն արժէքէն շատ բարձր գնով։ Աւելի խարդախութիւն ըլլալով՝ թէ այն ժողովուրդներուն և թէ օրինաւոր վաճառականութեան վնասակար է, ուստի բնաւ չի կրնար թող տրուիլ։

Կայսերական կառավարութիւնը արդար կանոններ սահմանեց դրամոց բաղդրութիւնը շտկելով և ոսկիին արծաթին արժէքը ուրիշ տերութեանց մէջ ունեցած արժէքին համեմատելով։ Արդէն այս սահմանադրութիւններուն օգուտը տեսնուիլ սկսաւ ։ որ վաճառականութեան շահուն համար և առ հասարակ վաճառականներուն ինդրովը հաստատուեցան ։

Սակայն այս դրամոց խնդիրը ինչ սահմանեալ տակ որ դրուեր էր նէ, հոն չի մնաց ։ հին անկարգութիւնները նորէն տեսնուիլ սկսան ։ առաջ գուբրի գաւառներէն սկսելով ։ և քիչ քիչ ամէն կողմ տարածուելով ։

Ուստի հարկ եղաւ տունց վարձան մը տալ ։ և ըստ որում դրամոց ապօրինաւորութիւնը մեծ վնաս կը հասցնէ կայսերութեան բնակիչներուն ։ և համեստ վաճառականներէն օտարազգիներն անգամ ։ որ այս տեսակ առուտուրներէն կը դարշին ։ մեծ վնասներ կը կրեն ։ յիշեալ վաճառականաց մեծագոյն համեստ մասը խոտոթնի միջոցներ բանեցնելու հարկաւորութիւնը ճանչցան ։ Այս միջոցները որ առ հասարակ վաճառականութեան օգտին համար ձեռք առնուած են ։ հետեւեալ կերպով հաստատուեցան ։

Վերջապէս Սուլթանին անունովը կոխուած դրամներն ու դրամամասուզները նոյնպէս նախորդ թագաւորին հինգնոց ։ հարիւրնոց ։ վեցնոց ։ երեքնոց ։ վեթասունոց արծաթ դրամները և քսաննոց ։ տասնոց և հինգնոց ոսկիները միայն առնելու տալու հրաման կայ ։ և այն դրամները որոնց բաղդրութիւնը պակասաւոր է ասկէց ետեւ չի պիտի շրջագային ։

Ուրիշ Օսմանեան հին դրամներն առ հասարակ և օտար տերութեանց դրամներն արգիլեալ են ։

Այս արգիլեալ դրամներէն ունեցողներուն տասն օր ժամանակ տրուած է՝ մայրաքաղաքիս մէջ կայսերական փողերանոցը և գաւառներուն մէջ հարկատարհանջներուն մնուկը տանելու և հոն օրինաւոր դրամոց հետ փոխանակելու նոր հաստատուած արժողութեան ցուցակին համեմատ ։

Ամէն կողմ սատիկ պատուէրներ խրկուեցաւ ։ այս կարգադրութիւններուն ճշդիւ կատարմանը համար ։

Երբոր օտարազգի վաճառականները ապրանք գընելու ըլլան ։ նախ պէտք է ։ որ քովերնին գտնուած արգիլեալ դրամները՝ օրինաւոր դրամոց հետ փոխեն ։ Լակ անոնք ։ որ Բարձրագոյն դրան հպատակներու վրայ առնելիք ունենան ։ և իրենց պարտականները արդիլեալ դրամ ուղեն տալ իրենց ըսելով թէ ուրիշ դրամ չունին ։ պարտաւորեալ են տեղւոյն իշխանութիւնը իմացնելու ։ որպէս զի իրենց առնելիքները օրինաւոր դրամով վճարուելէն ետքը՝ այն մարդիկը պատժուին ։

Վերջապէս ։ այս տեսակ պատճառանքները բոլորովին վերջացնելու համար ։ շուկայի խանութպաններուն և ուրիշ զանազան արհեստաւորաց ընկերութիւններուն տուած պայմանագրի պէս պիտի սեպուին ։ և առեւտրական օրէնքաց կանոններուն համաձայն պիտի վճռուին ։

Բարձրագոյն դրան հպատակներէն և օտար տերութեանց հպատակներէն որոնք որ արգիլեալ դրամոց առուտուր ընեն իրենց անունովը կամ գաղտնաբար ։ և իրենց յանցանքը ստուգուելու ըլլայ ։ դրամանենգներու կարգ պիտի սեպուին ։ և օտարազգիներուն պէտք եղած պատիժը իրենց դեսպանատունէն պիտի ուզուի ։

Այս կարգադրութիւններուն կատարմանը համար պէտք եղած օրինաւոր միջոցները ձեռք առնելու մասին Բարձրագոյն դրան իրաւունքը և հարկը ձեր արդարադատութիւնը կը ճանչնայ ։ և տարակոյս չի կայ ։ որ ձեր կառավարութեան տակը գտնուող պատուաւոր վաճառականները այս նկատմունքներուն կը միաբանին ։

Կայսերական կառավարութիւնը ։ Պարոն դեսպան ։ կը հաւատայ ։ որ դուք ձեր բարոյական ուղղութեան ձեռնտուութիւնը կը նուիրեք այս բանին ։

Ուստի կ'աղաչեմ ձեզի ։ որ Բարձրագոյն դրան այս որոշմունքը՝ որքան որ պէտք է նէ իմացնէք ։ և հարկաւոր դատած միջոցներնիդ ձեռք առնէք ։

Այս առիթով ։ վերջին կը կրկնեմ ձեզի ։ Պարոն դեսպան ։ իմ յարգանացս հաւատիքը ։

Ո-ՐԻՇ ԾԱՆՈ-ՅԱԳԻՐ ·

Պերութի մէջ բնակող բարեկամ տերութեանց հրապատակներուն աշխարհագիրը թէպէտ արդէն սկսած է ։ բայց չի լրացած ։ Ուստի Էմին Ֆուրիա էֆէնտին ընտրուեցաւ որ այս գործը լրացնէ ։ վերցնելով այն դժուարութիւնները որ այս պատճառաւ անդադար կը ծագին ։ և յիշեալ քաղաքին մէջ և շրջակայքը բնակող օտար տերութեց հպատակներու ազգական եղող Օսմանեան հպատակներուն ունեցած անշարժ ստացուածոցը արձանագրութիւն մը չունի ։ Եւ որովհետեւ կը լսենք ։ որ յիշեալ քաղաքին մէջ նստող բարեկամ տերութեանց հիւպատոսները՝ իրենց անմիջական ծառայութեանը մէջ գտնուող թարգմաններէն ու պահապաններէն (եասաքճը) զատ ուրիշ Օսմանեան հպատակներու ալ պաշտպանութիւն կ'ընեն ։ և այս պաշտպանութեան շարունակիլը՝ վերոյիշեալ արձանագրութիւններուն կատարմանը պատճառաւ անդադար ծագած դժուարութեանց վերնալուն արգելք կ'ըլլայ ։ կ'աղաչենք ձեզի ։ Պարոն դեսպան ։ որ յիշեալ քաղաքին մէջ և շրջակայքը նստող ձեր հիւպատոսներուն հրաման ընէք ։ որ ասկէց ետքը իրենց անմիջական ծառայութեանը մէջ գտնուող մարդոցմէ զատ՝ ուրիշ Օսմանեան հպատակներու պաշտպանութիւն ընելով՝ դժուարութիւններ ծագելու պատճառ կ'ըլլան ։

Յայտնի է ։ որ հիւպատոսները իրաւունք չու-

Երրորդ ծանո-ցագիր ։

Իմացանք որ Կիպրոս կղզւոյն Թուզլա վիճակին մէջ նստող բարեկամ տերութեանց հիւպատոսները պաշտպանութիւն կ'ընեն՝ ոչ միայն իրենց թարգմաններուն ։ պահապաններուն (եասաքճը) և ոստասուրներուն որ իրենց անմիջական ծառայութեան մէջն են ։ այլ և ուրիշ շատ Օսմանեան հպատակներու ալ թարգման ։ պահապան (եասաքճը) ։ թարգմանի սպասաւոր և գործակալ անուանով ։ զոր կը ճանան ազատ պահելու զլխահարկէ (խարաճ) և ուրիշ սովորական տուրքերէ ։ որ պարտաւոր են վճարելու ։ Ասանկով թէ կառավարութեան և թէ հարկաժողովի համար դժուարութիւններ ծագելու պատճառ կ'ըլլան ։

Յայտնի է ։ որ հիւպատոսները իրաւունք չու-

նին պաշտպանութիւն ընելու Օսմանեան հպատակի մը՝ ինչ անունով և պատճառաւ որ ըլլայ, բաց ի թարգմաններէն, պահապաններէն (եասաքճը) և ըսպասաւորներէն, որոց իրաւք պէտք ունին, և իրենց անմիջական ծառայութեան մէջն են։ Այնք մինակ անձնական տուրքերէ ազատ են, և այն ալ որչափ որ իրենց ծառայութիւնը տուէ։ Այս ազատութիւնը մինակ իրենց անձին կը վերաբերի, իրենց ընտանեացը չի վերաբերիր, և հիւպատոսին ծառայութենէն ելլելուն ետքը չի կրնար շարունակել։ Սակայն ուրիշ տեսակ տուրքերը վճարելու ամէն ժամանակ պարտաւոր են, ինչպէս են կալուածոց տուրք, տասանորդ և այլն։ Ուստի այս մասին հիւպատոսներուն բռնած ճամբան՝ դաշնադրութեանց և տեղւոյն կառավարութեան օրինացը հակառակ ըլլալով, ընդունելի չէ։ Այս բանին համար աղդարարութիւն եղած է ամէն բարեկամ տէրութեանց դեսպաններուն, և հետեւաբար որոշ հրամաններ խրկուած է տեղական իշխանութեանց։

Ուստի կ'աղաչենք, ձեզի Պարոն դեսպան, որ ձեր տէրութեան հիւպատոսներուն յատկապէս և որոշակի պատուիրէք, որ ասկէց ետքը դադրեցնեն Օսմանեան հպատակներու պաշտպանութիւն ընելէ, բաց առնցմէ, որ իսկապէս իրենց ծառայութեան մէջն են, և ասոնց ալ վճարել տան իրենց ինկած տասանորդներն և ուրիշ տուրքերը։

———

Հրդեհ Ծանո-ցագիր։

Որովհետեւ գիտէք, Պարոն դեսպան, որ վաճառականներուն և բարեկամ տէրութեանց ուրիշ հպատակներուն դատաստանները՝ առեւտրական ատեանին մէջ կը տեսնուին ամէն շաբթու երեքշաբթի և շաբաթ օրերը։ Այս դատաստանները տեսնելու պաշտօն ունեցող վաճառականները և հոն գտնուելու սահմանուած թարգմանները ամէն անգամ ժամը ութին կամ ութնուկէսին կուգան առեւտրական ատեանը և ժամը ինուկէսին կը ձգեն կ'երթան, նեղուցին մէջ բանող շոգենաւերուն հասնելու համար, սանկով շատ դատաստանները երեսի վրայ կը մնան և գործերը ետեւէ ետեւ կը դիպուին։

Եւ որովհետեւ այս յապաղմունքներուն ինչպէս սակար հետեւանքը այս վաճառականներուն ու հպատակներուն վրայ կ'ինայ, կ'աղաչենք ձեզի, Պարոն դեսպան, որ առեւտրական ատեանին մէջ պաշտօն ունեցող ձեր ազգակից վաճառականներուն և թարգմաններուն հրաման ընէք, սահմանեալ օրերը ժամը հինգին դալու դտնուելու։

Ի ՍԷՓԷՐ 1879։

— Հորանի ապստամբ տրիւզիներուն դէմ կայսերական զօրաց ջանքերը նորանոր յաջողութիւններով կը պսակին։ Լրագրիս 40 թուոյն մէջ յիշուած երկու նոր յաղթութիւնները կայսերական բանակէն գրուած նամակներով աւելի կը հաստատուին։ Ապստամբները հոկտեմբեր 1 ին կայսերական զօրաց հետ պատերազմ ընելով, սպարապետ Մեհեմմէտ փաշային երագութեամբն ու ժրութեամբը չարաչար յաղթուեր ու շատ մարդ կորսնցուցեր են, որոնց մէջ նաեւ Մահմուտ Ալլենէ ամենէն կատաղին։ Իպրահիմփաշան եօթն ամիս պատերազմ ըրաւ տրիւզիներուն հետ, բայց անոնց գլուխներէն և ոչ մէկը չի մեռաւ։ Այս մեռեալներէն զատ, ապստամբները շատ ալ վիրաւոր ունեցան, որոնց շատը՝ ինչպէս ետքը իմացանք, չէին ապրեր։ Մենք ամենը 9 հոգի կորսնցուցինք, անոնք ալ անկանոն զօրքերէն։ Այս պատերազմին մէջ՝ մասնաւոր գովութեան արժանի կը համարին պահապան զօրաց հաղարապետ Ալիզ աղան, որուն անշփոթ քաջութիւնը մեծապէս նպաստեց կ'ըսեն այս մեծ յաջողութեան։

Սակայն պատերազմին սաստկացած ժամանակը, կայսերական զօրաց պաշար և կարասի բերուցած ուղտերէն մէկքանին զարհուրելով փախեր թշնամեաց ձեռքը ինկեր էին որ զանոնք առեր հետերնին Դամասկոսի բերին։ Լեռան մէջ գիւղ մը, ուր Իպրահիմփաշան քանի մը հազար զօրք կորսնցուցեր էր, և ապստամբները անառիկ կը կարծէին։

Սպարապետը հրաման տուաւ երրորդ վաշտին, որ գիշերանց ճամբայ ելլէ և առաւօտուն կանուխ Դամասկոսի վրայ յարձակի։ Լուսիրաւի, հետեւեալ օրը կայսերական զօրքերը քանի մը թնդանօթ արձակելէն ետեւ, զարմանալի քաջութեամբ և եռանդով Դամասկոսի վրայ յարձակելով, ներս մտան ու առջի օրը ինչ որ կորսնցուցեր էին ամբողջ ձեռք բերելով՝ բանակը դարձուցին։»

———

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԱՂԼԻԱ։ Հոկտեմբեր 23 ին ծերակոյտի ժողովը գումարելով, Լուի Նաբոլէոնի պատգամագիրը կարդացուեցաւ, որուն թարգմանութիւնն է այս։

« Պարոնայք անդամք ծերակուտի։

» Ազգը բացարձակապէս յայտնեց իր կամքը, որ կայսերութիւն հաստատել կ'ուզէ։

» Ձեր հայրենասիրութեանը և իմաստութեանը վրայ վստահ ըլլալով, ձեզ ժողովեցի, որ օրինաւոր կերպով այս մեծ խնդրոյն վրայ խորհիք և տերութեան նոր վիճակը տնօրինելու հոգատանիք։ Թէ որ ասիկա ընդունելու ըլլաք, անշուշտ դուք ալ ինձի պէս պիտի մտածէք, որ 1852 ի սահմանադրութիւնը պէտք է հաստատ մնայ, և ան ժամանակը անհրաժարելի ճանչցուած փոփոխութիւնները՝ յիշեալ սահմանադրութեան հիմանցը ամենեւին չեն դպչիր։

» Ընդունիք փոփոխութիւնը գլխաւորապէս կառավարութեան ձեւին վրայ պիտի ըլլայ։ Այսու ամենայնիւ կայսերութեան անունը շատ մեծ նշանակութիւն ունի Գաղղիոյ համար։

» Արդ՝ կայսերութեան հաստատուելը՝ ժողովրդեան շահուցը երաշխաւորութիւն մը և իր մեծասքութեանը հաճութիւն մը կուտայ։ Ինոր շահուցը կ'երաշխաւորէ, ապագան ապահովցնելով, յեղափոխութիւնները դադրեցնելով և 1789 ին ձեռք բերուած ազատութիւնները աւելի հաստատելով։ Ինոր մեծասքութիւնը կը գոհացնէ, ինչու որ ասկէ 37 տարի առաջ՝ հայրենեաց դժբաղդութիւնեւուն ժամանակը՝ ինչ որ բոլոր Եւրոպա միաբանած զէնքի ուժով կործաներ էր, ժողովուրդը ազատութեամբ և մտածութեամբ նոյնը նորէն կանգնելով, ամենաաբար իր քաշած ձախորդութիւններուն վրէժը կ'առնէ՝ առանց կոտրելու թափելու, առանց մէկու մը ինքնիշխանութեանը վնաս մը սպառնալու, առանց աշխարհի խաղաղութիւնը խռովելու։

Այսու ամենայնիւ չեմ կրնար ծածկել, թէ որչափ ահագին բան է այս օրեան օրս Նաբոլէոնի թագը ընդունիլ ու գլուխս դնելը, բայց այս երկիւղներս կը քիչնան՝ երբոր կը մտածեմ, որ ես շատ նկատմամբ ժողովրդեան իրաւունքը և ազգին կամքը ներկայացնելուս համար, ազգը ինձի կայսերութիւն տալով՝ ինքզինքը պիտի պսակէ։»

ԼՈՒԻ ՆԱՔՈԼԷՈՆ

Այս պատգամագիրը կարդացուելէն ետեւ, որ քանի քանի անգամ ժողովականները ընդմիջեցին ծափահարութիւններով, կայսերութիւնը հաստատելու համար ծերակուտին տալու վճռոյն առաջարկութիւնը կարդացուեցաւ։ Ետքը ծերակոյտը յանձնարարական ժողով մը ընտրել ուզեց այն առաջարկութիւնը քննելու, և այս պատճառաւ մէկ ժամու չափ վէճ եղաւ։ Շատերը ուզեցին, որ առաջարկութեան մէկ յօդուածը չփաւորի այսինքն այն յօդուածը, որ կը վճռէ թէ երբոր Լուի Նաբոլէոն կայսրը իր ուղղակի, բնական և օրինաւոր սերունդէն արու

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՊԱՐՈՆ ՏԻՒՎԱԼԻ ԱՂՋԻԿՆԵՐԸ

ԿԱՄ

ՅԱՂԹԱՆԱԿ ԲԱՐԵԿՐԹՈՒԹԵԱՆ

———

Շարունակութիւն. տես թիւ 39 40 41։

Պ. Տիւվալ Սոփիին ձեռքէն բռնեց և ծառաներուն հրամմեց, որ բերեն երկրագունտ, երկնագունտ, գիրքեր, ձեռագիրներ, նկարած պատկերքներ և այլն, որոց ամենը կառքին մէջ տեղաւորելէն ետեւ, իրենք ալ մտան և ձիերը կրակ ցաթկեցնելով վազեցին հասան մէկ մեծ պալատի մը առջեւ։ Հոն վար իջան և հագուած ծառաները ան գիտնական գործիքները ձեռուընին առած ետեւէն գալով, մը-տան մէկ զարդարուած մեծ սրահ մը։ Իշխանը երեւցաւ, զիրենք մեծ յարգութեամբ ընդունեց, բարեւեց և իրենց առողջութեան վիճակը հարցնելէն ետեւ՝ Սոփիին գովութիւն տուաւ և հարեւանցի խօսակցութիւն մը ըրաւ անոր հետ։ Իսկ անիկա իրեն խելքը ցուցնելու համար երկան բարակ պատմութիւններու և ծանօթութիւններու դարձուց բանը։ Իր աշխարհացոյցները հանեց, ցուցուց Եւրոպան, Հոլանտան, Ամերիկան ինչուան Չինաստան՝ ըսելով թէ ասոնց ամենուն պատմութիւնները գիտէ և սկսաւ ալ պատմել, որուն ծայրը ճոթը չէր իդար, մէկ գիսաւթէն մէկալը ցաթկելով։ Իշխանը իրաւունքն ունցաւ, բայց և ձանձրացաւ։ Լուսեաքանի մը գովասանական խօսքեր ընելու Սոփիին, Պ. Տիւվալը հրաւիրեց, որ իր ներքին սենեակը հրամմէ։ Ան միջոցին Սոփին մինակ մնաց և միտքը փուշի վրայ կ'երթար կուգար, թէ արդեօք ինչ կ'ըսէ կոր հօրս, բայց սիրտը կ'ապահովցնէր ինքնիրեն ըսելով « Թէ իշխանը աչուընները վրաս տընկած արմենալով կը նայէր շատ դիտութեանս համար . . . տարակոյս չունիմ, որ սիրտը վաստրկեցայ . . . » Պ. Տիւվալ դուրս ելաւ, աղջիկանը թեւը մտաւ, իջան վար և նոյն կառքը տուն դարձան։

Մտամտացէք մէջտը՝ թէ ինչ հարցմունքներ, ինչ փնտրտուքներ չեղան քրվրտոյը կողմանէ։ Սոփին կը գովէր կը պատմէր իշխանին տղնուական կերպը և խելացի հարցմունքները, բայց ինքն ալ կ'ուզեր իմանալ հօրմէն թէ բանը ո՞ր կրթնեցաւ։ Իսկ անիկա աղջկանը սիրտը չի կոտրելու համար կ'ըսէր թէ — խելքս այնպէս կը կտրէ, որ Սոփիին վրայ պիտի խնայ վիճակը, բայց իշխանը իր ընտրութիւնը լաւ եւս ընելու համար կ'ուզէ, որ մէկարներն ալ տեսնէ . . . ուստի Ակլայէ, աղջիկս, վաղը դուն պատրաստ եղիր որ իրեն երթանք։ » Սոփին շատ առնուեցաւ, որ իշխանը մէկէն ի մէկ չէ կտրեր իր վրայ հաւնիլը, բայց որովհետեւ ինք իր գիտութեանցը վրայ որչափ մեծ համարմունք ունէր նէ այնչափ իր ասքրոյը չէր հաւներ, ուստի չէր վախնար, որ անոր երթալը կարող ըլլայ իշխանին սիրտը փոխելու։

Ակլայէ կը թռչտէր ուրախութենէն, և աշխարհք իրեն եղաւ երբոր լսեց, թէ իշխանը զինքը տեսնել կ'ուզէ։ Ինքը Սոփիին ըրած պատրաստութիւններուն պէտք չունէր, իր պատրաստութիւնները նորելուք դլխու զարդեր, ժապաւէններ (քօռատելա) հագուստներ, նոր նոր զարդարանքներ էին, որոնց համար բոլոր օրը և գիշերը ան տեղն նորաձեւութեանց (մօտա) խանութները վեր ու վար ըրաւ։ Աւելորդ է ըսել, թէ Մատամ Պոնթանը ինչ հոգ և հնարքներ՝ ի գործ դրաւ զանիկա աղուորցնելու։ Վերջապէս ժամը ինին Ակլայէն երեւցաւ հագուած կապուած ամեն կերպ պէջանքով Մուզայի մը պէս, որն որ հայրը տեսնալով զարմացաւ, և մըտքէն կ'ըսէր, թէ աս տարփածուն կարծեմ մոլորեցնէ երիտասարդին սիրտը . . . տեսնենք։ Մտան առջի օրուան պէս իշխանին կառքը, հասան տունը, մտան սրահը, ուր իշխանը տեսնելուն պէս աս աղջիկը՝ զարնուեցաւ և քաղաքավարութեամբ անոր մօտենալով՝ անուշ գովասանքներ տուաւ և հաճութիւն ցուցց, ինչպէս որ սովորութիւն է սիրահարելոց։ Ակլայէն ալ ինքնահաճութեամբ լեցուած սկսաւ լեզուին տալ նորելուք հագուստներու վրայ, խրախճաններուն, թէատրոներուն, խաղերուն և սիրած անուշեղէններուն վրայ . . . ետքը որպէս թէ փարիզու բարակ և գաղանի ընթացքները բոլոր գիտէ, քանի մը երեւելի հարուստ տիկնայք և աղջկունք յիշեց ըսելով, թէ հագածնին սուղ և մեծագին են, բայց չկրնան վայելչաբար սաղուիլ, և ոմանք ալ սանկ ու նանկ՝ կ'ուզեն զիրենք մեծ բան մը ցուցնել, որոնք մենք երեսնուն կը մեծարենք ու ետեւնուն կը ծիծաղինք եւ այն։ Իշխանը, որ առաջ Ակլայէի վրայ զմայլեր էր, աս խօսակցութիւնը լսելով զարմացաւ ու մտքէն ըսաւ « որպիսի անպիտան և չար ծանօթութիւններով աս աղջկանը սիրտը և խելքը լցուած է, մեղք որ իր յարգը չկտէ » և հրաժարական բարեւ տալով իրեն, հրաման տուաւ մեկալ սենեակը խօսելու։ Ակլա-

զաւակ չունենայ, ժառանգութեան իրաւունքը Յերոմ Պոնաբարթ հօրեղբօրը ուղղակի, բնական և օրինաւոր զաւակներուն անցնի։ Այս յօդուածին չափաւորուիլը ուզողները առաջարկեցին, որ կայսրը ազատ ըլլայ իր յաջորդը ընտրելու։ Կ'ըսեն թէ Լուի Նաբօլէոն ալ այս կարծիքը ունի։ Ուստի Նոյեմբեր 9 ին ընդհանուր քննարկութիւն պիտի ըլլայ բոլոր Դաղզիոյ մէջ, և Նոյեմբեր 20 ին կայսերութիւնը պաշտօնական կերպով պիտի հաստատուի։

— Հոկտեմբեր 20 ին՝ ներքին գործոց պաշտօնատան մէջ հեռագրութիւն փորձեր եղան՝ ուղղակի հաղորդակցութիւն ընելու համար Ինտրայի հետ ծովուն տակէն շինուած հեռագրին միջոցաւը։

Այս առաջին անգամն էր, որ երկու մայրաքաղաքներուն մէջ ուղղակի հաղորդակցութեան թել հաստատուեցաւ։ Սկիզբ առաջ՝ խրկուած լուրերը՝ Բալէէն Տուվը կ'անցնէին ծովուն տակէն և ուրիշ ընկերութեան մը հեռագրին կարօտ կ'ըլլային Ինտրա հասնելու համար։ Իսկ տակէն եղաւ՝ ծովուն տակէն անցնող հեռագրին ընկերութիւնը՝ ցամաքին վրայ ալ յատուկ հեռագիր հաստատեց, որով Ինտրայէն մինչեւ Փարիզ ուղղակի հաղորդակցութիւն կ'ըլլայ։ Օդը գեղ էր և անդրնցիք իրենց կողմէն բաւական փորձ ըրած չէին, այսու ամենայնիւ խիստ աղէկ յաջողեցաւ։ Փարիզէն հարցուցին՝ թէ «Ինտրայի մէջ օդը ինչպէս է», հաղիւ հարցմունքը ըրին, պատասխանը հասաւ. «մառախլապատ է։» Հարցմունքն ու պատասխանը մեր գրելուն չափ չի տեւեց՝ կատարուեցաւ։

— Հոկտեմբեր 19 ին Փարիզի Աղ Գոյին կոչուած Թէատրոյին մէջ երկու լարախաղաց՝ 30 մէթրոյ բարձրութենէ վար ինկեր մէկը իսկոյն միւսն ալ մէկ ժամէն ետեւ մեռեր են։ Այս ցաւալի դէպքին պատճառ՝ չուանին բրդիլը եղեր է։

ԱՆԳԼԻԱ։ Նորընտիր խորհրդարանը հոկտեմբեր 23 ին բացուեցաւ առանց հանդէսի և առանց թագուհւոյն ասենաբանութեանը։ Այս արարողութիւնները՝ ընտրութիւնները ըստուգելու և վաւերացնելու գործը լմընալէն ետքը պիտի կատարուին այսինքն հոկտեմբեր 29 ին կամ 30 ին։ Պ. Շէվալ ը Ֆէվը նախորդ հատարակաց խորհրդարանին նախագահը վերստին ընտրուեցաւ։

Հոկտեմբեր 25 ին՝ կառավարութիւը Ուէլլինկթընի դուքսին յուղարկաւորութեան հանդէսին ցուցակը հրատարակեց։ Այս ցուցակին նայելով, հանգուցեալ դուքսին թաղումը Նոյեմբեր 6 ին պիտի ըլլայ։

— Ընդղիական Կլոպ լրագրին մէջ կը կարդանք։

1848 էն մինչեւ այս տարուան սեպտեմբեր ամիսը՝ Բալթիքոնիայի հանքերէն ելած ոսկւոյն ընդհանուր գումարը եղեր է 43 միլիոն լիրա սթէռլին. իսկ Օսդրալիայէն՝ մինչեւ տարւոյս ապրիլ ամիսը՝ եղեր է 4 միլիոն 800 000 լիրա սթէռլին, ընդ ամենը 47 միլիոն 800·000 (1·185·000·000 ֆռանք կամ 10 միլիոն 665 հազար քսակ)։ Ընդդիմամած ոսկւոյն գումարը եղեր է, Բալթիքոնիայէն 3·505·395 լիրա սթէռլին և Օսդրալիայէն 3·748·000, ընդ ամենը 7·253·395, լիրա սթէռլին (181·334·875 ֆռանք կամ 1·632·018 քսակ)։ Տարւոյս սկիզբէն մինչեւ սեպտեմբերի վերջը դրամասեղանէն դուրս ելած ոսկի դրամոց գումարը եղեր է 6·143·000 լիրա սթէռլին կամ Օսդրալիայէն ու Բալթիքոնիայէն դուրս ելածներուն ընդհանուր գումարէն 1·110 395 լիրա սթէռլին պակաս։

ԻՏԱԼԻԱ։ Սարտենիայի տէրութիւնը նոր պաշտօնէից ժողովը հետեւեալ կերպով կազմուեցաւ։

Բաւարիի կոմսը պաշտօնէից ժողովին նախագահ և գանձուց պաշտօնեայ անուանեցաւ։ Տապօրմիդա զօրապետը՝ արտաքին գործոց։

Բօնձա տի Սան—Մարթինօ կոմսը՝ ներքին գործոց։

Լա Մարմօրա զօրապետը՝ Բալէօ. քաբա և Պոնքօմբանեի իրենց առջի պաշտօնեներուն մէջ մնացին։

— Տեղւոյս տարեկան Ռէրիպէի հաւապիս լրագրին մէջ հետեւեալը կը կարդանք։

1848 ին Հռովմի մէջ Պապին աշխարհական իշխանութիւնը կործանելու մտօք եղած յեղափոխութեան գլուխ և պատճառ եղող 63 անձինքը քաղաքական օրինօք պատժելու համար այս օրերս քանէն հանելնուն պէս՝ մէջերնուն 13 ը փախեր են։ Միւս մընացած 50 հոգւոյ 24 ը խիստ եղեռնաւոր դատուելով, ձեռքերնին ետեւնին կապուած գլխատման տեղին երթալու առենին՝ սկսեր են շի լսուած դէշ հայհոյանքներ ընել Պապին դէմ և Ֆէյյէ հասարակապետ-ին, Իրծանեպի իշխանուհի-ն Պապին աղաղակելով գլխատուեր են։

Միւսները կրկին բանտարկուեր են։

— Իտալիայի բորբոքումը նորէն սկսեր է։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ։ Ս. Բեդրսպուրգի մէջ քանի մը բոլշեւիկի դիպուածներ պատահելով, կառավարութիւը տեղւոյն բնակչացը իմացուց, որ հնար եղածին չափ զգուշանան որ և է հուսմ ուսելիքներէ, որոնք միշտ վնասակար աղդեցութիւն ունին առողջութեան վրայ, ևս և պաղեցնող բաներէ։ Ընդէն պատրաստութիւններ եղան, որ այս հիւանդութենէն բռնուողները՝ ամեն քաղաքական և զինուորական հիւանդանոցներու մէջ անխտիր ընդունուին ու նայուին թէ որ իրենք ուզելու ըլլան։ Իսկ անոնք որ չեն ուզեր հիւանդանոց մտնել, ինչպէս և ուր կ'ուզեն նէ հոն դարմանել տան զիրենք։

ՇՎԵՏ։ Վ. Թագաւորը հիւանդանալով, հոկտեմբեր 13 ին առժամանակեայ կառավարութիւն մը հաստատեց։ Հիւանդութեան վիճակը օր մը աղէկ օր մը գէշ է։ Վերջին անգամ բժշկաց հրատարակած յայտարարութեանը նայելով՝ տենդը քիչցեր է և տկարութիւնը չաւելնար եղեր։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այիսէ մը չի վեր ազգային երկու երեւելի գերդաստաններ ցաւալի կորուստներով անմխիթար սգոյ մէջ նըստան։

Անցեալ ամսոյ 14 ին աքքուանի վարդապետ Տատեան մեծապատիւ Յովհաննէս ամիրայի դուստր աղնուափայլ Հռիփսիմէ օրիորդը իւր ծաղկափթիթ կեանքը կնքեց չի հասակի 17 ամսոյ։

Ամսոյս 8 ին ալ՝ Աշնանեան գերայարգ Խաչատուր աղայի դուստր և ռուսաց կայսերութեան ատիճանաւոր Միքայէլ աղա Պօղանեանի ամուսին հանգուստի Տիրուհի տիկնոջ յուղարկաւորութեան տխուր հանդէսը կատարուեցաւ։

Աղնուութեան քան և ուրթամեայ ծաղիկ հասակը, բարեկրթութիւնը, զանազան լեզուաց հմտութիւնը և ուրիշ բնական և բարոյական ընտիր ձիրքերը՝ բոլոր զինքը ճանչցողներուն սիրտը խորին տրտմութեամբ լեցուցին իր անակնկալ տարաժամ մահուանը վրայ։

— Օգոստափառ ինքնակալին կողմէն Աղիսպոսի փոխարքայ մեծապատիւ Աղպաս փաշային խրկուած պարգեւները տանող Օլիվեր պէյը անցեալ երկուշաբթի իրիկուն մայրաքաղաքս վերադարձաւ տէրուէ Ֆէյզէ—Պոհրէ շոգենաւով։

— Բարձրագոյն դրան թարգմանատան անդամ Վէհպի էֆէնտին, որ իւր ուսմունքը Փարիզ ըրած է, անցեալ շաբթու ճամբայ ելաւ Ս. Բեդրսպուրգ երթալու, ուր թուրքերէն լեզուի դասատուութիւն պիտի ընէ կայսերական արեւելեան լեզուաց դպրոցին մէջ։

— Աղէքսանդրիայէն եկող Օսմանեան Նիշոդենաւը Աղպաս փաշային կողմէն օգոստափառ Ինքնակալին և Այր Թագուհւոյն համար խրկուած զանազան ընծաներ բերաւ։

Այս ընծաներուն մէջ 11 ջուխտ թիով շքեղ նաւակ մը և խիստ գեղեցիկ զարդարուած քառաձի կառք մը կար։

— Անցեալ չորեքշաբթի իրիկուն Պալաթիոյ մէջ ձիաւորի մը անխոհեմութեամբը ցաւալի դէպք մը պատահեցաւ։ Ձիաւորը Սոփին սկսաւ յուսահատիլ։

Պ. Տիւվալ իմացուց Շառլոդին, թէ կարդը հիմա քեզի եկաւ, վաղը երթանք իշխանին քովը, որ քեզ տեսնէ, ինչպէս որ տեսաւ երկու քրվանանքդ։ Անիկա ցաթիկելուն ուրախանալուն տեղը հառաչեց ու լացաւ, և կը բռնադատէր իր հայրը ըսելով, թէ դարձուր աս բանը, որ չերթամ. թէ որ Սոփիին իմաստութիւնը և Ակլայէին աղուորութիւնը իշխանին սիրտը չի զարկին, ես որ ադ յատկութիւնները չունիմ, ընտոր պիտի անոր հաճոյանամ, բոլորովին անօգուտ է իրեն երեւնալս, բայց եթէ՝ ես ամօթով պիտի մնամ, և քրվանոցս որպիսութիւնները աւելի պայծառ պիտի փայլին ու երեւնան։ Քրվանանքը սկսան վրայտալ հեգնելով. — մեղմ, ինչմ դէմ կը կենաս, ինչ կ'ըլլայ, կտոր մի կը բրդի, դոնէ սիրուն մարդ մը և փառաւոր ապարանքներ կը տեսնես։» Շառլոդին ճարը հատած՝ ալ յանձն առաւ երթալը։ Այս խարհացոյցներդ և հմտական արուեստներդ. տեսնենք, ինչպէս քու քոյրերդ բերին։ Շառլոդ հեղութեամբ պատասխանեց. — մեզի պէս աղջկանց համար՝ աս գիտութեց վրայ պարծենալու նշանները ինչ օգուտ ունին, մեզի բուն պէտք եղածը ան է, որ մեր ծնողքը սիրենք և հնազանդինք և երբոր մեզ տուն տեղ ընեն, մեր երկանը հոգ և հոգ պատակ ապրինք։» — Դուն բաւական կը սեպես, որ ատ առաքինութիւնները միայն ունեցողի մը հետ մէկ մարդ մը կարգուի, ալ ուրիշ բան պէտք չէ՞ մի. — այո՛ պէտք է, ըսաւ Շառլոդ, քանի մը բան ալ աւելի, այսինքն հոգինիս զարդ արուած ըլլայ ճշմարիտ և բարոյական խրատներով, և մեր տարիքին վայլած քանի մը օգտակար և զուարճալի արուեստներ (մարիֆէթ) սորված ըլլանք, ինչպէս կար կարել, ասղնեգործութիւն (օյա) ընել, նկար քաշել և այլն. և ասոնք պէտք է գիտնանք առանց պարծենկոտութեան և որու որ ըլլայ գիտցածնիս ծանուցանելու։» — Շատ աղէկ, շատ ըրինդ, ինչ կրնանք ընել ատ խօսքերուդ, և դուն որ այսպէս կը զրուցես կոր համարձակ, (Թողութի ըրէ), չի հարկէ դուն ատոնցմէ քանի մը բան սորվեր ես և գիտես. — Այո՛, ըսաւ Շառլոդ քաշուելով մը, ատոնք մանր բաներ են, կարծէ՞ մի որ ըսեմ, ինչպէս երաժշտութիւն (մուզիքա)։» Հայրը մէկէն անոր խօսքը կտրեց ըսելով, — ինչ, երաժշտութիւն մի գիտես, ես սկսելդ գիտեմ ընտոր քրվանանքդ, այլ սորվելդ բնաւ չի ըսեցի։» Իշխանը ըսաւ. — հիմակ մեկդի թողուինք ադ խընդիրը, ահա հոս է ֆիմպալն, հրամէ հոն որ մտիկ ընենք։» Շառլոդ համարձակ գնաց նստաւ նուագարանին դիմացը, և թեթեւ մատուքները շարժելով նուագեց և հետեւալ անուշ ձայնով խաղ մը կանչեց։

Պիպի շարուանակուի։

Էնվալիտ։ Զինուորութեան մէջ ծերացած և անկարող զինուորներուն բնակութեան համար շինուած մեծ հիւանդանոց մը կամ պալատ մըն է, որուն մէջ է նաեւ Նաբօլէոն կայսեր և բոլոր երեւելի մարդիներուն գերեզմանը։

տահեցաւ, որ գէշ հետեւանքներ կրնար ունենալ։ 7—8 տարեկան աղջիկ մը ձիէն ղարնուելով ինկաւ ու ազդրէն վիրաւորեցաւ։ Տեսչութիւն իսկոյն ձիաւորը բռնեց ու տղուն վերքերը դարմանելու համար ըլլալիք ծախքերը վճարելու խօսք առնելով թողուաւ։

— Պրուսայէն կը գրեն նոյեմբեր 5 թուով։

» Մնայս սկիզբները հոս տիրող գէշ օդերուն երեսէն՝ քաղաքիս և Կէմլէյիկի մէջ տեղը չինուելու վրայ եղող ճանչան մեծ վնաս կրեց։ Ընդրեւի ուղղները, որ չորս դիէն կոխեցին, զանիկա քանի մը հարիւր կանգունի չափ տեղ իջեցուցին, և շատ կողմեր ալ քարայատակները ջուրը քշեց տարաւ։ Բարուկիր մեծ պատ մը, որուն կրթնած էր Միզա փաշա և Սարը Գայա ըսուած կիրճերուն մէջ գտնուած ճանապարհին մէկ մասը, ջուրերուն սաստկութենէն բոլորովին կործանեցաւ։ Այս ամէն վնասներուն նորոգութիւնը, ճամբուն շինութիւնը ուշացնելէն զատ՝ քիչէն քիչ 200,000 ղուռուշի կը կարօտի։ Ոնանքուն շինութեանը գործածուած ելնելէն 30 հատի չափ փոթորիկին սաստկութենէն անդին տգին ցրուելով լեռներուն մէջ կորսուեցան ու յուրաքէն մեռան։ Շինութեան վերաբերեալ գործիքներուն մէկ մասը ջուրը առաւ տարաւ և տիղմերուն մէջ խրելով անհետացած է։

» Խալիլ փաշային գալէն ի վեր այս գաւառը կատարեալ հանգարտութիւնի մէջ է և այս տարի զօրաժողովի ատեն ամենեւին անկարգութիւն մը չեղաւ ուրիշ տարիներու պէս։

» Բաղաքիս խորհրդոյ ատենին նախագահ և տումբարակալ (տէֆթէրտար) Մուխլիս էֆէնտիին գալը անհամբերութեամբ կ'ըսպասուի։ »

— Դարդանելէն հոկտեմբեր 31 թուով կը գրեն։

» Երէկ իմացանք արժանահաւատ տեղէ մը, որ հոկտեմբեր 14 ին սոսկալի փոթորիկին երեսէն պատճառած բաղմաթիւ դժբաղդութիւններուն վրայ աղետալի դիպուած մըն ալ աւելցեր էր։ Տենեդոսէն (Պօշճա ատասը) նաւ մը, որուն մէջ 18 հոգի կար և Սամօդրակէ (Սէմենարէք) պիտի երթար, Տենեդոսի նաւահանգստին առջեւ երկաթ նետած էր, բայց ցամաքը իջնալու վասնդէն վախնալով, ճամբայ ելաւ։ Շատ չանցաւ ընկղմեցաւ և մէջի մարդիկը խեղդուեցան։ Ոնանապարհորդներուն մէջ քանի մը կանայք և մանր աղջիկ կային։ Այս դժբաղդներուն մէկ քանիին մարմինները Տրովադայի ծովեղերքը գտնուեր էին։ »

— Սեւ ծովու մէջ նոր դժբաղդութիւններ պատահեր են։ Այն օր հեռագրատեսակ նաւեր կուգան մայրաքաղաքս, որոնք շատ կամ քիչ վնաս կրած են։ Հաւասիկ երկու ընկղմած նաւերու վրայօք առած տեղեկութիւններս։

Մուդանիա Հիւսէյին օղլու Պարթընը Հիւսէյինի հրամանատարութեան տակը գտնուած Օսմանեան Սոչինի — Պահրի եռակայմ նաւը, որ 10,000 գրիւ կ'առնէ, Ոօրմիէվօէն ցորեն բեռցուցած մայրաքաղաքս գալու ատենը, հոկտեմբեր 21 ին սաստիկ փոթորիկէ բռնուելով՝ ընկղմելու վտանգի մէջ ինկաւ, թէպէտ նաւուն մարդիկը շարունակ ջրհանով կը ջանային մէջի ջուրը պարպելու, բայց աղատելու ճար չի կար։ Բարեբաղդաբար հեռուէն նաւ մը տեսնելով նշան տուին, որ մեծ աշխատութեամբ մօտենալով մէջի մարդիկը առաւ։ Բառորդ մը եռաքը տեսան, որ միւս նաւը ջուրին մէջ անհետացած եղաւ։ Այս օգնուողը ընող նաւը հելլենացի է Այիօղ Անդրէաս անուն, որուն նաւապետն է Իէդռոս Իէդռիքօբուլը, որ Սոչինի — Պահրիի մարդիկը Կ։ Պօլիս բերաւ ամսոյս 2ին։

Ընդեալ չորեքշաբթի ալ օսմանեան Այիոթրիալ անուն Կոէլէթին գրագիրն ու նաւասորները մայրաքաղաքս հասան Գարասուրուսնէն գալով, ուր իրենց նաւը Վառնայէն ցորեն բեռցուցած գալու ատեն հոկտեմբեր 23 ին ընկղմեր, նաւապետն ու երկու նաւասորի կեանքերնին կորսնցուցեր են։

— Ընդեալ երկուշաբթի դիշերուան ժամը երեքին ատենները Պէյօղլու Թէքիէի քովերը չորս գինով վառառատան մը դուռը զարկին։ Տանը տերը դուռը կէս մը բանալով, երեք անծանօթներուն մէջ իւր մէկ սպասաւորը տեսաւ, որ 15 օրի չափ իւր քովը ծառայած էր։ Ընծանօթներուն մէկուն ձեռքը դաշնակի (խամա) մը փայլելը տեսնելով՝ դուռը զարկաւ գոցեց, որն որ դուրսինները բանալու կ'աշխատէին։ Տանտիրոջը մօր եղբայրը և իր ընպասաւորը դուռը ետեւէն կը հրէին, բայց քիչ մը բացուած ըլլալով, չարագործներէն մէկը դաշնակով խեղճ մօրեղբօրը վիզին զարկաւ։ Վերջապէս սաստիկ դիմադրութենէ ետեւ, չարագործները դուռը բացին, ու կատաղաբար ներս վազելով երբոր բնակիչները մեռցնել կ'սպառնային, գիշերապահ զինուորներուն վրայ գալու ձայնէն ձգեցին փախան։ Սակայն զինուորները յաջողեցան զարնողը և ընկերներէն մէկը բռնելու և առին բանտը տարին։ Միւսներուն ձեռք խնալը կը յուսացուի։

— Ուրբաթ իրիկուն ժամը երեքին ատենները Լուսիւտար Գասրմաղալասը ըսուած Թաղին մօտ հրդեհ պատահելով մեծ տուն մը այրեցաւ։

— Ընդեալները Ընատօլուի սուլթանդակը կողոպտող աւազակներուն գլխաւորը Բանաէօդ անուն՝ տեսչութեան աչալուրջ խուզարկութեամբը այս օրերս ձեռք անցաւ։ Լսելով, որ այս աւազակին ընկերները Նիկոմիդիայի բամնին (սանճագ) մէջ ցրուելէն ետեւ, ինքը Կոստանդնուպոլիս փախեր եկեր է, տեսչութիւնը շատ փնտռելէ ետեւ իմացաւ, որ Գալաեօնճու Գուլլուզիի մօտ տան մը մէջ պահուրտած է։ Ուստի հրաման եղաւ, որ զանիկա բռնեն։ Խուզմը մը զինուոր գացին նշանակեալ տունը պաշարեցին։ Բանաէօդ տեսնելով որ պիտի բռնուի, տանիքին վրայ փախաւ, ու անկից տունը պաշարող զինուորներուն հրամանատարին վրայ երկու անգամ ատրճանակ պարպեց, որ բարեբաղդաբար մարդու չի պատահեցաւ։ Զարագործը տանիքէ տանիք ցատկելով և տեսնելով, որ փախչելու տեղ չի կայ, վար իջաւ բակի մը մէջ։ Բայց հոն ալ փախչելու տեղերը բռնուած ըլլալով, տանը բակէն քովի տունը անցաւ, ուր կանայք և աղջիկ կային, որոնց հաւատացնել ուզեց թէ ինքը անմեղ էր։ Կնիկներն ան չարագործէն վախնալով, հաճեցան զանիկա պարտկելու և պահարանի մը տակը պահեցին։ Բայց զինուորները մանրամասն խուզարկութիւններ ընելով, զանիկա գտան, բռնեցին ու Պալաթիա Սարայ տարին, անկէց ալ տեսչութիւն դուռը, ուր իւր արդէն բռնուած ընկերներուն ցոյց տուին։ Ընկերները զինքը ճանչնալով, բուն աւազակապետն ըլլալը ստուգեցաւ, և հիմա կը դատուի։

— Ընդեալ երեքշաբթի հելլենացի մը օսմանեան հպատակի մը հետ կըռուելով, զանիկա երեք տեղէն սրով զարկաւ։ Տեսչութեան զինուորները ետեւէն իյնալով, չարագործը Պէյօղլուի մէջ գինետուն մը փախաւ հոն արիւնաշաղախ սուրը ձեռքը զինուորներէն մէկուն վրայ վազելու ատենը, զինուորը իւր ատրճանակը չարագործին կուրծքին ուղղելով պարպեց, որ իսկոյն ինկաւ մեռաւ։

— Նիկոմիդիայի վերջին շոգենաւով 8 չարագործ աւազակ բերուեցաւ, որ իսկոյն տեսչութեան բանտը դրուեցան։ Այսոնք Նիկոմիդիայի բամնին մէջ ձեռք անցեր են, և ան տեղէն եկած լուրերուն նայելով, 14 հոգիէ բաղկացեալ խումբ մըն են եղեր, որ Կեսարիայ սուրհանդակը զարկեր կողոպտեր էին։

— Ընդեալ կիրակի Պէյօղլուի մէջ Թունաւորութեամբ գողութիւն մը եղաւ։ Երկու անգործ սպասաւոր ուշ ատեն Պալըգ փազար Նպարավաճառի (պագալ) մը կ'երթան կ'աղաչեն, որ գիշերը հոն մնան։ Այսոնցմէ մէկը խոհարար (աշճը) ըլլալով՝ կ'առաջարկէ Նպարավաճառին, որ իրիկուան կերակուրը ինք պատրաստէ, որուն համար Նպարավաճառը միամտութեամբ դրացիներէն քանի մը հոգի հրաւիրեց։ Բայց խոհարարն ու ընկերը կերակուրը չի կերան « կուշտ ենք » ըսելով։ Հրաւիրեալները, որ վեց հոգի էին, կերակուրէն եռքը գացին պառկեցան, ու չարաչար հիւանդացան Թունաւորուած ըլլալով։ Այս չվոթութեան ատեն խոհարարը առիթ գտնալով Նպարավաճառին սնուցիկը կը կոտրէ և մէջի գտնուածը կ'առնէ կը փախչի։ Ընկերն ալ առաուն կտնուի փախչելու կ'ըլլայ, բայց տեսչութեան զինուորները կը բռնեն։ Կը յուսացուի, որ խոհարարն ալ քիչ ատենէն ձեռք կ'ինայ։

Իսկ այն վեց Թունաւորեալներուն շուտով պէտք եղած դարմանները ըրին, այսու ամենայնիւ Նպարավաճառին սպասաւորը մեռաւ. բայց կը յուսացուի որ միւսները կ'ազատին։

— Ընդեալ շաբթու Պալթիայ մէջ հետեւեալ գողութիւնը կը պատմեն։

Շնորհքով հագուած մարդ մը Սուլթան Պայազիտէն Սուլթան Մէհէմմէտ երթալու համար ձի մը կը վարձէ, որ երեւելի մարդու մը ձիու պէս վայելուչ դարդարուած էր։ Ձիավարը չափազանց վստահութեամբ ձին մարդուն կը յանձնէ առանց հետը մէկը խրկելու և մինչեւ իրիկուն պարապ տեղը կ'ըսպասէ որ գայ։ Ձին վարձողը մանր ատակ չունենալ պատճառելով վարձին գինն ալ չէր վճարած և փոխանակ Սուլթան Մէհէմմէտ երթալու Պալաթիա անցեր և հոն ցըվսի (շալ) ծախող մը գտնելով գօտի մը առնելու ուզեր է։ Բայց ցփսին գինը իրեն շատ վեր երեւնալով, զանիկա աղէկ մը քննելու համար, վաճառականին կ'աղաչէ, որ՝ տանի հոն մօտը գտնուած մէկ բարեկամին ցուցնէ և զանիկա բոլորովին ապահովցնելու համար ձիէն կ'իջնայ, երասանակը ձեռքը տալով ձին անոր կը յանձնէ մինչեւ որ ինքը դառնայ։ Աւելորդ է ըսել, որ կ'երթայ ու մէկ մ'ալ չի դառնար։ Վաճառականը պարապ տեղը սպասելէն եռքը վերջապէս ձին կը տանի Պալաթիայ տեսչութեան կը յանձնէ և այս գողութեան համար կը բողոքէ։ Ձին չորս օր ախոռը մնալէն եռքը, ուրբաթ օրը ձիավարը, որ պարապ տեղը մայրաքաղաքիս ամէն կողմը իւր ձին փնտռեր էր, Պալաթիայէն անցնելու ատենը կը մտածէ՝ մէկ մըն ալ նոյն տեղացոյն տեսչութեանը իմացնելու։ Բրած նկարագրութենէն իմացուեցաւ, որ ցփսիի վաճառականին բերած ձին է։ Վերջապէս ձիավարը պարտաւորեցաւ հարիւր ղուռուշի չափ վճարել ցփսիի վաճառականին, որ կը պնդէր, թէ այն ձիուն պատճառաւ իւր ցփսին հատատացեր էր չարագործին։ Այսանկով ձիավարին չափազանց վստահութիւնը հարիւր ղուռուշի եղաւ իրեն։ Չարագործը ելնուորը իւր ատրճանակը չարագործին կուրծքին ուղղելով պարպեց, որ իսկոյն ինկաւ մեռաւ։

— Նիկոմիդիայի վերջին շոգենաւով 8 չարագործ աւազակ բերուեցաւ, որ իսկոյն տեսչութեան բանտը դրուեցան։ Այսոնք Նիկոմիդիայի բամնին մէջ ձեռք անցեր են, և ան տեղէն եկած լուրերուն նայելով, 14 հոգիէ բաղկացեալ խումբ մըն են եղեր, որ Կեսարիայ սուրհանդակը զարկեր կողոպտեր էին։

— Ընդեալ կիրակի Պէյօղլուի մէջ Թունաւորութեամբ գողութիւն մը եղաւ։ Երկու անգործ սպասաւոր ուշ ատեն Պալըգ փազար Նպարավաճառի (պագալ) մը կ'երթան կ'աղաչեն, որ գիշերը հոն մնան։ Այսոնցմէ մէկը խոհարար (աշճը) ըլլալով՝ կ'առաջարկէ Նպարավաճառին, որ իրիկուան կերակուրը ինք պատրաստէ, որուն համար Նպարավաճառը միամտութեամբ դրացիներէն քանի մը հոգի հրաւիրեց։ Բայց խոհարարն ու ընկերը կերակուրը չի կերան « կուշտ ենք » ըսելով։ Հրաւիրեալները, որ վեց հոգի էին, կերակուրէն եռքը գացին պառկեցան, ու չարաչար հիւանդացան Թունաւորուած ըլլալով։ Այս չվոթութեան ատեն խոհարարը առիթ գտնալով Նպարավաճառին սնուցիկը կը կոտրէ և մէջի գտնուածը կ'առնէ կը փախչի։ Ընկերն ալ առաուն կտնուի փախչելու կ'ըլլայ, բայց տեսչութեան զինուորները կը բռնեն։ Կը յուսացուի, որ խոհարարն ալ քիչ ատենէն ձեռք կ'ինայ։

Իսկ այն վեց Թունաւորեալներուն շուտով պէտք եղած դարմանները ըրին, այսու ամենայնիւ Նպարավաճառին սպասաւորը մեռաւ. բայց կը յուսացուի որ միւսները կ'ազատին։

— Ընդեալ շաբթու Պալա